Niċeċ u Statwi f'Ħal Luqa

Matthew Axiak

Bħal f'ħafna rħula antiki u storiċi f'Malta, ġo Ħal Luqa nsibu diversi niċeċ u statwi reliġjużi. Dawn huma elementi tradizzjonali li kienu juru d-devozzjoni tal-poplu lejn il-qaddisin. Hawn min jgħid li t-tradizzjoni tan-niċeċ bdiet fi żmien ir-Rumani, u x-xbiehat tal-allat foloz ġew mibdula bi statwi tal-qaddisin wara li beda jinxtered il-Kristjaneżmu. In-niċeċ kienu jintużaw għal diversi affarijiet: l-ewwel nett, kienu jservu bħala post fejn in-nies setgħu jitolbu, iżda huma wkoll monumenti jew *landmark* fejn jiltaqgħu n-nies. Barra minn hekk, ħafna niċeċ kellhom użu dekorattiv biex isebbħu l-faċċata ta' binja, u kienu juru l-istatus tan-nies li kienu jgħixu hemm. Kien hemm ukoll min kien jikkummissjona niċċa bħala wegħda. Illum il-ġurnata, dawn in-niċeċ huma parti mill-identità Maltija. Ħafna minnhom għandhom ukoll importanza artistika apparti dik soċjali.

Waħda mill-iktar statwi artistiċi f'Ħal Luqa hija dik tal-Immakulata Kunċizzjoni li tinsab f'Misraħ tal-Knisja. Din l-istatwa hija mnaqqxa mill-franka u tinsab fuq pedestall, u kienet saret fuq l-inizjattiva tal-arluġġar magħruf Mikelanġ Sapiano. Ġiet inawgurata fis-7 ta' Diċembru 1879. Ftit metri 'l bogħod hemm is-Salib tad-Dejma, li qiegħed fuq kolonna fuq podju bi tliet tarġiet. Id-Dejma kienet milizzja magħmula min-nies ċivili, u dan is-salib kien il-post fejn kienu jiltaqgħu l-irġiel tad-Dejma f'każ ta' xi attakk. Monumenti simili jinstabu f'diversi rħula madwar Malta.

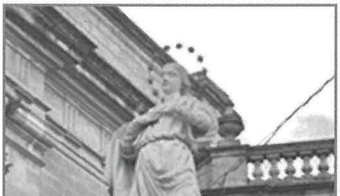

Statwa tal-Immakulata Kunċizzjoni, Misraħ tal-Knisja

F'din il-pjazza nsibu wkoll niċċa ta' Sant'Andrija fuq il-faċċata tal-Palazz Bethsaida, li hija maħduma mill-franka u hija ta' stil pseudo-Barokk. Fil-kantuniera ma' Triq San Ġużepp hemm niċċa oħra bi statwa ta' San Ġużepp u l-Bambin Ġesù. Din hi mnaqqxa mill-franka u tista' tiġi meqjusa bħala arti poplari. Probabilment, din in-niċċa tat ismha lit-triq. Meta tinżel ftit 'l isfel f'din it-triq issib ukoll niċċa ta' San Mikiel rebbieħ fuq ix-Xitan, bl-istatwa miżbugħa bil-kulur. Fl-istess triq hemm ukoll niċċa ta' Sant'Andrija, li wkoll għandha statwa miżbugħa u fuqha hemm miktuba s-sena "1865".

Niċċa ta' Sant'Andrija ta' Wied il-Knejjes, Triq il-Karmnu

Fil-kantuniera bejn Triq San Ġużepp u Triq il-Ġdida, hemm niċċa sabiħa tal-Madonna tal-Karmnu. L-istatwa u n-niċċa huma miżbugħin bl-abjad u blu, il-kulur tradizzjonali tal-Madonna. Plakka tal-irħam turi li l-Isqof Mauro Caruana ta indulgenza lil din l-istatwa nhar it-18 ta' Novembru 1924. Fi Triq il-Ġdida nsibu wkoll niċċa tal-Madonna ta' Lourdes.

Fi Triq Santa Marija nsibu niċċa ta' San Ġorġ. Id-dekorazzjonijiet ta' madwarha huma mnaqqxa b'ħafna dettall, filwaqt li l-istatwa innifisha għandha valur artistiku. Ftit wara li nduru l-kantuniera għal Triq San Ġorġ, naraw ukoll niċċa tal-Qalb ta' Ġesù, li hija artistika ħafna u li kienet miżbugħa bil-kulur. Sfortunatament, din in-niċċa mhux qiegħda fi stat tajjeb u għandha bżonn tiġi rrestawrata.

Fi Triq Sant'Andrija, hemm reliev ta' dan il-qaddis fuq il-faċċata tal-Palazz Sant'Andrija. Fi Sqaq Nru. 2 tal-istess triq hemm ukoll statwa ta' San Pawl li qiegħda fuq ċint mal-bejt ta' binja. Niċċa tal-Madonna tal-Karmnu tinsab fi Triq Pawlu Magri, u plakka taħtha tindika li din ingħathat indulgenza fil-5 ta' Frar 1906. Qrib tagħha hemm niċċa oħra ta' San Ġużepp u l-Bambin Ġesù, bi statwa li għandha valur artistiku.

In-niċċa ta' Sant'Andrija fi Triq il-Karmnu, magħrufa bħala *ta' Wied il-Knejjes*, hija waħda mill-iktar niċeċ importanti f'Ħal Luqa. Qiegħda f'kantuniera ma sqaq li jagħti għall-kampanja, u din hi niċċa kbira miżbugħa bl-abjad, li tinsab fuq pedestall imdawwar b'puġġaman *ferro battuto*. Din in-niċċa tlestiet fl-1878, u fis-16 t'Ottubru ta' dik is-sena l-Isqof Carmelo Scicluna ta indulgenza lil min jgħid *Pater, Ave u Gloria* quddiem ix-xbieha. Fl-istess triq hemm ukoll niċċa żgħira ta' Santu Rokku, li qiegħda fil-kantuniera ta' binja.

Fi Triq ir-Rixtellu hemm niċċa ta' San Ġużepp u l-Bambin Ġesù li hija interessanti minħabba l-fatt li hi magħmula mill-ġebel u l-injam. L-istatwa u l-fetħa huma tal-franka, filwaqt li l-istruttura dekorattiva ta' madwar hija kollha tal-injam, u tidher li kienet maħdumha minn xi ħadd tas-sengħa minħabba l-kwalità għolja tax-xogħol. Sfortunatament, din in-niċċa għandha bżonn tiġi restawrata għax biċċiet mill-injam qiegħdin fi stat ħażin.

Niċċa ta' San Ġużepp u l-Bambin Ġesù, Triq ir-Rixtellu

Niċċa li tirrappreżenta lil Santu Rokku tinstab fi Triq San Pawl, u taħtha hemm irħama li tindika li l-Isqof Pietro Pace ta indulgenza fid-29 ta' Lulju 1912. Fi Triq Valletta fil-periferija tar-raħal insibu wkoll niċċa tat-Trasfigurazzjoni, li turi 'l Ġesù flimkien mal-profeti Mosè u Elija. Fl-imgħoddi kien hemm niċċa oħra b'pittura tal-Madonna tad-Duluri bejn Triq San Pawl u Triq Valletta, iżda din tneħħiet fis-snin tmenin biex titwessa it-triq. Kienet inbniet niċċa oħra minflokha iżda din inqerdet fi splużjoni u għalkemm kien intqal li ħa terġa tinbena, qatt ma sar xejn.

Apparti n-niċeċ mad-djar privati, ta' min isemmi wkoll l-istatwi li jinsabu fuq barra ta' xi knejjes u kappelli. Fin-nofs tal-faċċata tal-Knisja Parrokkjali, hemm statwa ta' Ġesù Redentur, u ħdejha nsibu statwi allegoriċi li jirrappreżentaw il-Fidi u t-Tama. L-istatwa tan-nofs tpoġġiet f'postha fid-29 t'April 1911 u l-oħrajn fil-21 ta' Novembru 1918. It-tliet statwi huma x-xogħol tal-iskultur Francesco Saverio Sciortino. L-istatwa tan-nofs ġarrbet xi ħsarat fis-16 ta' Jannar 1978 meta waqgħet f'riefnu, iżda tranġat mill-istatwarju Alfred Camilleri Cauchi.

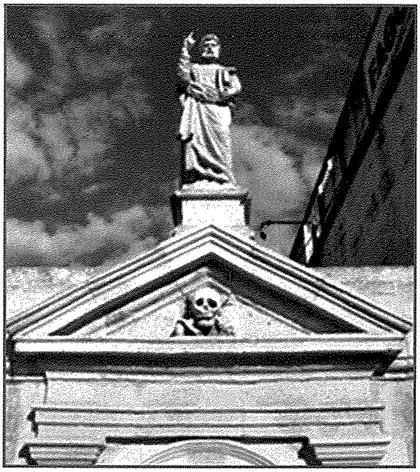
Statwa ta' San Tumas fuq iċ-Ċimiterju

Fil-periferija tar-raħal, insibu statwi ta' San Ġakbu u San Pawl fuq il-Kappella ta' San Ġakbu, u dawn ġew miżjuda bejn l-1899 u l-1901. Apparti minn dawn, hemm statwa oħra fuq il-bieb taċ-Ċimiterju ta' San Tumas, fit-triq imsemmija għall-istess qaddis. Il-pediment ta' fuq il-bieb fih skultura b'ras ta' mewt. Fuq kien hemm tliet statwi ta' qaddisin, b'dik tan-nofs turi lil San Tumas. Tnejn minn dawn l-istatwi tneħħew jew inqerdu matul is-seklu 20, iżda dik tan-nofs għadha teżisti u ġiet irrestawrata.

Sfortunatament, ħafna nies ma tantx għadhom japprezzaw dawn il-ġawhar artistiċi f'dan ir-raħal. Għalkemm ħafna min-niċeċ ta' Ħal Luqa huma miżmumin fi stat tajjeb, oħrajn għandhom bżonn ir-restawr, u nisperaw li fil-futur dawn ma jintilfux bħal ma ġara lil xi statwi u niċeċ f'xi rħula oħrajn.

Referenzi:

Aquilina, Melisandre (2016). *Living in Malta*. "Maltese Streets: Niches" (http://livinginmalta.com/miscellaneuos/maltese-streets-niches/)

Guillaumier, Alfie (1987). *Bliet u Rħula Maltin*. Valletta Publishing & Promotion Co. Ltd. p. 383.

Parroċċa Sant'Andrija. "Storja tal-Parroċċa ta' Ħal Luqa (1851–2010)" (http://www.freewebs.com/storja/storja18512010.htm)

Sovrintendenza tal-Patrimonju Kulturali. "National Inventory of the Cultural Property of the Maltese Islands" Nru 1980-2002. (https://culture.gov.mt/en/culturalheritage/Pages/National%20Inventory.aspx)